

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання вченої ради
історичного факультету
від 16.12.2020 № 5

**Програма підсумкової атестації з історії соціології
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(денної та заочної форми навчання)**

Освітньо-професійна програма «Соціологія»
Спеціальність «054 Соціологія»
Історичний факультет

Програма підсумкової атестації з історії соціології для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціологія» спеціальності 054 Соціологія (денна та заочна форма навчання)

Розробники: Б.В. Слющинський, завідувач кафедри філософії та соціології МДУ, доктор соціологічних наук, професор
Зубченко О. С., доцент кафедри філософії та соціології, кандидат соціологічних наук

Програма підсумкової атестації з історії соціології для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціологія» спеціальності 054 Соціологія (денна та заочна форма навчання) обговорена на затверджена на засіданні кафедри філософії та соціології (протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.)

Програма підсумкової атестації з історії соціології для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціологія» спеціальності 054 Соціологія (денна та заочна форма навчання) затверджена на засіданні вченої ради історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 5 від 16 грудня 2020 р.)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підсумкова атестація здобувачів вищої освіти – це форма підсумкового контролю, що проводиться після завершення навчання за освітнім рівнем з метою визначення фактичної відповідності підготовки випускників нормативним освітньо-кваліфікаційним вимогам. Підсумкова атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, які навчалися за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, її метою є встановлення фактичної відповідності рівня освітньо-професійної підготовки випускників вимогам кваліфікаційної характеристики бакалавра з соціології.

Підсумкова атестація випускників МДУ освітньої-професійної програми «Соціологія» здійснюється Екзаменаційною комісією після виконання студентами навчального плану в повному обсязі відповідно до освітньо-професійної програми підготовки та стандарту вищої освіти за спеціальністю 054 «Соціологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою.

Програма підсумкової атестації з історії соціології для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціологія» спеціальності 054 Соціологія (денна та заочна форма навчання) розроблена викладачами кафедри філософії та соціології.

При розробці Програми враховано Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положення про організацію освітнього процесу у Маріупольському державному університеті», «Положення про організацію контролю та оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти у МДУ», «Положення про порядок створення та організацію роботи ЕК у Маріупольському державному університеті», освітньо-професійної програми підготовки та стандарту вищої освіти за спеціальністю 054 «Соціологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Програма іспиту дозволяє оцінити рівень підготовки випускника вимогам освітньо-професійної програми. Вона складається з критерії оцінювання, опису змісту тем, які виносяться на підсумкову атестацію з історії соціології, орієнтовного переліку питань до іспиту, списку рекомендованої для підготовки літератури.

Підсумкова атестація є формою виявлення ступеню підготовленості випускників, які здобувають базову вищу освіту, до здійснення самостійної професійної діяльності за обраним фахом. Під час випробувань оцінюється рівень сформованості знань і умінь та відповідність кваліфікації «Бакалавр з соціології» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - Здатність діяти громадянськи свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, вміти застосовувати основні принципи функціонування сучасного суспільства сталого розвитку та його соціальних інститутів в умовах ринкових відносин, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя. - Здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел. - Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; працювати в команді з дотриманням етичних норм та цінностей мультикультурного суспільства; спілкуватися рідною та 	<p>K3-1</p> <p>K3-2</p> <p>K3-3</p>

	<p>іноземною мовами усно та письмово.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку. - Навички усної та письмової комунікації українською та англійською мовами (за вибором студента, також іншими однією-двома іноземними мовами). - Здатність до самостійного навчання новим методам дослідження і до зміни наукового та науково-виробничого профілю своєї професійної діяльності. - Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність орієнтуватись в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб, раціонально співіснуванні з техносферою. - Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети. Співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати взаєминами з іншими. - Здатність діяти соціально відповідально та громадянські свідомо. Орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя, застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян. 	<p>K3-4</p> <p>K3-5</p> <p>K3-6</p> <p>K3-7</p> <p>K3-8</p> <p>K3-9</p>
<p>Спеціальні (фахові,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Вміння спланувати соціологічне дослідження та скласти соціологічну звітність. 	<p>KП-1</p>

предметні) компетентності	- Вміння зібрати й проаналізувати кількісну та якісну соціальну інформацію.	КП-2
	- Вміння підготувати аналітичні, дослідницькі й навчально-наукові роботи в галузі соціології.	КП-3
	- Вміння використовувати інформаційні технології та програмне забезпечення в галузі соціології.	КП-4
	- Здатність освоювати нові теорії, моделі, методи дослідження та навички розробки нових методичних підходів з урахуванням цілей і завдань дослідження.	КП-5
	- Здатність і готовність використовувати знання методів і теорій соціальних і гуманітарних наук при здійсненні експертної, консалтингової та аналітичної діяльності.	КП-6
	- Вміння використовувати соціологічні методи дослідження для вивчення актуальних соціальних проблем і для ідентифікації потреб та інтересів соціальних груп.	КП-7
	- Здатність самостійно розробляти засновані на професійних соціологічних знаннях пропозиції та рекомендації щодо вирішення соціальних проблем, а також розробляти механізми узгодження інтересів соціальних груп і спільнот.	КП-8
	- Здатність і готовність до планування та здійснення проектних робіт у галузі вивчення громадської думки, організації роботи маркетингових служб, проведення соціальної експертизи політичних і науково-технічних рішень.	КП-9
	- Здатність вільно користуватися сучасними	

	методами збору, обробки та інтерпретації комплексної соціальної інформації (відповідно до профілю ООП) для постановки і вирішення організаційно-управлінських завдань, у тому числі що знаходяться за межами безпосередньої сфери діяльності	КП-10
--	--	-------

Питання, які винесені на екзамен, дозволяють перевірити рівень знань з історії світової та вітчизняної соціології, розуміння основних соціологічних теорій та ключових поняттєвих категорій у соціології. Інформаційною базою для формування засобів об'єктивного контролю рівня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки є змістові модулі за програмами навчальних дисциплін, які виносяться на підсумкову атестацію здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Нормативна складова іспиту представлена наступними дисциплінами: «Історія соціології», «Загальні соціологічні теорії».

Означені навчальні дисципліни визначають теоретичні і практичні засади підготовки фахівця та рівень сформованості компетентностей в галузі соціології за освітньо-професійною програмою.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ З ІСТОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ

Оцінка за підсумкову атестацію з історії соціології є сумою балів, які здобувач вищої освіти отримує за відповіді за кожним з питань, передбачених чинною програмою.

Підсумкова атестація з історії соціології проводиться в усній формі та оцінюється від 0 до 100 балів (три питання, перше та друге питання оцінюється від 0 до 35 балів та третє питання – від 0 до 30 балів).

Шкала оцінок

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	За національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	добре
64-73	D	задовільно
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно
1-34	F	незадовільно

При оцінюванні усних відповідей на іспиті екзаменатори користуються такими вимогами та критеріями:

– **оцінку «відмінно» (A)** заслуговує здобувач вищої освіти, що показав всебічне, систематичне та глибоке знання теоретичного матеріалу; продемонстрував сформовані вміння реалізовувати теоретичні знання на практиці.

– **оцінку «добре» (B)** заслуговує здобувач вищої освіти, що показав повне знання матеріалу; але має деякі труднощі у перенесенні теорії на практику.

– **оцінку «добре» (C)** заслуговує здобувач вищої освіти, що показав повне знання матеріалу; однак демонструє значні труднощі у перенесенні теорії на практику.

– *оцінку «задовільно (D)* заслуговує здобувач вищої освіти, що показав знання основного навчального програмного матеріалу в обсязі, необхідному для роботи за фахом; задовільно демонструє вміння реалізовувати теоретичні знання на практиці.

– *оцінка «задовільно» (E)* ставиться здобувачу вищої освіти, що припускає помилки при демонстрації знань основного навчального програмного матеріалу в обсязі, необхідному для роботи за фахом, має значні труднощі у реалізації теоретичних знань на практиці

– *оцінка «незадовільно» (FX)* ставиться студенту, що показав значні пробіли в знаннях основного навчального програмного матеріалу.

ОПИС ЗМІСТУ ТЕМ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВУ АТЕСТАЦІЮ З ІСТОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ

БЛОК «ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ»

Тема 1. Предмет історії соціології як науки.

Об'єкт і предмет історії соціології. Особливості історичного розвитку соціологічного знання, зв'язок його еволюції з історією суспільства та культурними традиціями. Періодизація історії соціології: критерії, етапи, особливості. Місце історії соціології в структурі соціологічного знання. Значення історії соціології для розвитку сучасної соціології.

Тема 2. Соціальне знання античності

Міф та епос як найдавніші форми відображення дійсності первісного та раннього класового суспільства.

Соціальне знання в культурах Стародавнього Сходу. Протосоціологічне знання стародавнього Китаю, Індії, Вавилону, Єгипту. Зародження елементів наукового знання в межах античної культури Греції та Риму.

Соціально-економічна та політична обумовленість емпіричних досліджень в античних суспільствах. Значення праць логографів та істориків (Геродот, Фулідід, Полібій та ін.) для розвитку наукового знання. Проблеми суспільства та людини у творчості Демокріта.

Вчення Платона про суспільство. “Ідеальна держава” Платона. Проблеми суспільства, людини та сенсу її життя у творчості Аристотеля. Аристотель про походження, сутність і форми держави.

Тема 3. Соціальне знання епохи Середньовіччя та Нового часу

Зміна світоглядної парадигми суспільствознавства. Людина і сенс її життя у вченнях “отців церкви”. Теософія Августина Блаженного як спроба есхатологічного опису всесвітньої історії людства. Концепція “двох градусів”.

Гуманісти епохи Відродження: нові уявлення про людину та її світ у творчості А. Данте, Ф. Петрарки, Л. Бруні, Л. Валли та ін.

Соціальні утопії Т. Мора та Т. Кампанелли, пошук ідеального державного устрою.

Вчення про державу Н. Макіавеллі. Ж. Боден про значення географічного фактора в історії. Ідеї природного права та “суспільного договору” у творчості Г. Гроція.

Особливості розвитку соціального знання Нового часу. Соціальна концепція Т. Гоббса. Вчення про людину й “суспільний договір”. “Природне право”, “суспільний договір” і утворення держави. Концепція лібералізму Д. Локка.

Ш. Л. Монтеск'є про позитивні закони розвитку суспільства. Соціальне вчення Ж. Ж. Руссо. Ідеї “природного права” і “суспільного договору” як ідеологія свободи людини. Руссо про приватну власність як причину соціальної нерівності.

Розвиток емпіричних, демографічних і статистичних досліджень у XVII–XIX ст. Виявлення економічних законів суспільства представниками англійської політичної економії (В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо). Школа “політичних арифметиків” та її роль у дослідженні соціальних явищ. Демографічні та статистичні дослідження в Німеччині І. П. Зюссмільха та Г. Ахенваля.

Тема 4. О.Конт – засновник класичної соціології

Поняття позитивізму в соціології. О. Конт «Дух позитивної філософії». О. Конт: короткий біографічний нарис. Предмет і завдання соціології, її місце в класифікації наук. Методологічний принцип О. Конта. Соціальна статика і соціальна динаміка. Стадії розвитку свідомості - теологізм (фетишизм, політеїзм, монотеїзм), метафізична, позитивна. Ієрархія видів суспільного прогресу і людського вдосконалення. Методологія соціального знання за О.Контом. Принципи соціології - емпіризм, позитивізм, фізикалізм.

Тема 5. Еволюційна соціологія Г. Спенсера

Життя і творчість Г.Спенсера. Суспільство як організм. Подібність між біологічним і соціальним організмами. Структура суспільства і його соціальні типи. Військові та промислові суспільства. Еволюціонізм як головна особливість

вчення Г. Спенсера. Неорганічний, органічний і надорганічний типи еволюції. Однолінійний і багатолінійний види еволюції. Соціальна еволюція. Первинні та вторинні чинники еволюції. Вчення про соціальні інститути. «Засади соціології». Продуктивна, розподільна і регулятивна система органів в рамках соціальних інститутів. Домашні інститути. Обрядові інститути. Політичні інститути. Церковні інститути. Промислові інститути. Професійні інститути. Ставлення Г. Спенсера до соціалізму.

Тема 6. Натуралізм в соціології

Поняття натуралізму в соціології. Соціал-біологізм і соціальний механіцизм. Редукціонізм, механічний і фізичний. Соціальний органіцизм і соціал-дарвінізм. Соціал-дарвіністське напрямок в соціології. Погляди Л. Гумпловича і Г.Ратценхофера. Боротьба як фактор соціального життя. Прості і складні соціальні групи. Пануючі та підлеглі соціальні групи. Вчення про конфлікт. Класифікація інтересів по Ратценхоферу. Соціологічні ідеї А. Смолла і У. Самнера. Класи інтересів по Смолю. Соціальний конфлікт і соціальна злагода. Звичаї і звички - визначальний чинник розвитку суспільства по Самнеру. «Ми-група» та «вони-група».

Расово-антропологічний напрям в соціології. Расовобіологічний фактор за Гобіно. Обрані та знедолені раси по Летурно. Антропосоціологія Отто Амона. Теорія переваги арійців Хаустон Чемберлена.

Географічний напрямок в соціології. Г. Бокль (Англія), К. Ріттер, Ф. Ратцель, К. Хаусхофер (Німеччина), Ж.Реклю, П. Відаль (Франція), І.Мечников та В.Ключевський.

Тема 7. К. Маркс і його роль в соціології

Короткий біографічний нарис і основні етапи творчості. Матеріалістичне розуміння історії як основа соціологічної концепції К. Маркса. Проблеми, форми та наслідки відчуження праці. «Ядро» суспільної формації - спосіб виробництва. Продуктивні сили і виробничі інтереси. Види суспільно-економічних формацій. Суперечності в соціологічній концепції К. Маркса. Теорія держави. Комунізм. Взаємодія суспільства і особистості в соціологічному творчості К. Маркса.

Особистість - продукт суспільства. Взаємозв'язок соціального та економічного в аналізі К. Марксом соціальної структури. «Капітал». Власність на засоби виробництва - основа поділу суспільства на класи. Пролетаріат. Теорія класів. Проблеми способу життя та соціального часу. Значення ідей К. Маркса для подальшого розвитку соціології

Тема 8. Психологічний напрямок в соціології

Поняття психологічного напрямку в соціології. Психологічний еволюціонізм, групова психологія, психологія наслідування, психологія народів, інстинктивізм, інтеракціонізм. Психологізм. Психологічний еволюціонізм в соціології. Погляди Л. Уорда. Генезис і телезис. Концепція соціальних сил. Соціократія. Соціологічна творчість Ф. Гідінгса. Соціологія - вчення про розумові явища. Ідея родової свідомості. Інстинктивізм в соціології. Вільям Мак-Дугалл. Психологія народів. «Народний дух». Вільгельм Вундт. Мова, міфи і звичаї - компоненти «духу народу». Групова психологія. Погляди Г. Лебона. «Психологія натовпів». Однорідний і різнорідний натовп. Теорія наслідування. Ідеї Г. Тарда. Повторення (наслідування), протилежність (опозиція) і пристосування (адаптація) як типи соціальних процесів. Проблеми натовпу. Роль комунікативних засобів (друку, телефону, телеграфу). Зародження інтеракціонізму. Творчість Ч. Кулі. Самосвідомість, суспільна свідомість.

Тема 9. Соціологічна творчість Ф. Тьоніса та Г.Зімеля

Соціологічна творчість Ф. Тьоніса. Предмет соціології. Класифікація соціології. Вчення про форми соціального життя. «Громада» та «співтовариство». Співвідношення соціології та політики. Значення соціологічної творчості Ф.Тьоніса.

Короткий біографічний нарис і загальна характеристика творчості Г. Зімеля. Предмет формальної соціології. Поняття взаємодії. Аналіз суспільства на формах взаємодії. Конфлікт. Конкуренція. Верховенство. Наслідування. Розподіл праці. Освіта. Партії. Авторитет. Представництво. Договір.

Класифікація соціальних форм. Підпорядкування. Панування. Примирення. Змагання. Мода. Соціальний тип. Ігрові форми. Вільне спілкування. Флірт. Аналіз

капіталістичного суспільства. Загальне відчуження. Характеристика інтелекту і грошей. Соціальна група і індивід. Соціально-групова структура суспільства і місце в ній індивіду. Соціальна диференціація. Проблеми конфлікту. Значення соціологічної творчості Г.Зіммеля.

Тема 10. Соціологічна творчість М. Вебера

Короткий біографічний нарис і загальна характеристика соціологічного вчення. Теорія соціальної дії. Цілераціональна, ціннісно-раціональна, афективна і традиційна соціальна дія. Розуміюча соціологія М. Вебера.

Принцип розуміння. Проблема цінності та оцінки. Вчення про ідеальні типи. Абстрактні типи.

«Ремесло», «капіталістичне господарство», «капіталістична культура». Вчення про типи панування. Бюрократичне управління. Традиційне панування. Харизматичне панування. Проблема легальності та легітимності. Класові і статусні відмінності. Соціологія релігії. Протестантська етика. Значення соціологічної творчості М.Вебера.

Тема 11. Соціологічна творчість Е. Дюркгейма

Короткий біографічний нарис і загальна характеристика соціологічного вчення. Предмет соціології та трактування суспільства. Соціальний факт. Соціологія як соціальна морфологія, соціальна фізіологія і загальна соціологія. Співвідношення соціології з іншими науками. Теорія суспільства - «соціологізм». Правила соціологічного методу Е. Дюркгейма. Причинний і функціональний аналіз.

Солідарність і розподіл праці. Механічна і органічна солідарність. Соціологічна концепція моралі Е. Дюркгейма. Моральність і солідарність. Моральність суспільства та індивіда. Соціальний характер моральності. Моральний порядок. Мораль і релігія в соціологічній творчості Е. Дюркгейма. Функціональні наслідки моралі. Цементуюча, відтворювальна ейфорична, дисциплінарна функції релігії.

Особистість і суспільство. Прояв індивідуальних здібностей. Проблема самогубства. Егоїстичне, альтруїстичне і аномічне самогубство. Виховання й освіта як соціологічна проблема. Значення соціологічної творчості Е. Дюркгейма.

Тема 12. Соціологічна система В. Парето

Короткий біографічний нарис і загальна характеристика вчення. Соціологія як логічно-експериментальна наука. Суспільство як система. Рівновага. Психологічний рівень соціальної дії. Динамічна система. Логічні та нелогічні дії. Незмінні, постійні і похідні нелогічні дії (почуття). Резидії та деривати. Концепція еліти. Циркуляція еліти. Механізм влади. Значення соціологічних поглядів В. Парето.

Тема 13. Становлення емпіричної соціології

Поняття емпіричного соціального дослідження. Передісторія емпіричної соціології. Дж.Граунт. У. Петті. Порівняльна статистика. Соціальна статистика і роль А. Кетле у її становленні. Методологічні принципи соціальної статистики. Методика статистичного аналізу. Моральна статистика та соціальна гігієна. Моральна статистика А.Вагнера і А.Геррі. Соціальна статистика - Л. Віллермо (Франція), Е. Чедвік (Англія), Р. Вірхов (Німеччина). Емпіричні соціальні дослідження у Франції в другій половині XIX - на початку XX ст. Ф.Ле Пле та вивчення сім'ї. Г.Тард та соціальні витоки злочинності. Емпіричні соціальні дослідження в Англії наприкінці XIX ст. Ч.Бут, вивчення населення міста. Диференціація класів. Емпіричні соціальні дослідження в Німеччині в другій половині XIX – на початку XX ст. Закон Енгеля. А.Вагнер - аналіз статистики самогубств. А.Льовенштейн - анкетування в індустріальних районах Німеччини. «Ліга за соціальну політику».

Тема 14. Значення класичного етапу розвитку соціології для подальшого становлення соціального знання

Класичний етап розвитку соціології: основні підсумки. Основні напрямки західної соціології в рамках її класичного етапу. Позитивізм. Марксизм. Веберіанство. Загальні риси західної соціології в межах її класичного етапу.

Соціологічна методологія. Критика капіталізму. Перші школи в соціології. Французька соціологічна школа. Чиказька соціологічна школа.

Тема 15. Соціологія ХХ ст.: загальна характеристика, предмет, періодизація

Загальна характеристика соціології ХХ ст. Поняття сучасного етапу в соціології. Часові межі сучасного етапу соціології та його підстави. Особливості сучасного етапу соціології. Предметне поле соціології. Підходи до трактування предмета соціології. «Ядро» і «периферія» предмета соціології. Періодизація соціології ХХ ст. Перший період (1920-1930-і рр.). Другий період (1940-1960-і рр.). Третій період (1970-перша половина 1980-х рр). Четвертий період (друга половина 1980-х - наші дні).

Тема 16. Чиказька соціологічна школа

Розвиток емпіричної соціології в США на початку ХХ ст. Віхи творчого шляху У.Томаса і Ф.Знанецького. Загальна характеристика і проблемне поле «Польського селянина». Чиказька школа в соціології, її основні етапи, досягнення, значення для подальшого розвитку соціології. Життєвий і професійний шлях Р.Парка. Життєвий і професійний шлях Е.Бьорджесса. Поняття та сутність інвайронменталізму. Натуралізм Дж. Д'юї. Характеристика поглядів У.Огборна і Л.Вірта. Криза Чиказької школи та її значення для соціології. Значення Чиказької школи в історії соціології.

Тема 17. Багатоманіття соціологічних розвідок 1910-1940-х років

Зародження індустріальної соціології. Хотторнський експеримент. Теорія людських відносин. Соціометрія і вивчення груп в соціології. Творчість Дж.Морено. Вивчення соціальних груп в соціології. Біхевіоризм. Когнітивна теорія Е.Толмена і К.Халла. Система «стимул-реакція» Б.Скінера. Концепція технократії Т.Веблена. Емпірична соціологія П.Лазарсфельда.

Тема 18. Соціологія П.Сорокіна

П. Сорокін: соціологічні теорії американського періоду творчості. Основні ідеї роботи «Соціологія революцій». Концепція соціальної стратифікації та

соціальної мобільності. Концепція соціокультурної динаміки. Ідеї інтегралізму в соціології П.Сорокіна.

Тема 19. Структурний функціоналізм Т.Парсонса та Р. Мертона

Життєвий шлях і загальна характеристика творчості Т.Парсонса. Теорії соціальної дії, соціальної системи і структурно-функціонального аналізу. Суспільство і його типи. Стадії еволюції суспільств. Шлях Р.Мертон у соціології. Явні та латентні функції. Структура соціологічного знання та теорії середнього рівня. Поняття «аномії» та «аномійної» поведінки.

Тема 20. Франкфуртська школа соціології

Загальна характеристика. Антипозитивістська позиція. Соціологічний аналіз капіталізму. Критика сучасного суспільства. Концепція авторитарної особистості. Соціологічні ідеї М.Хоркхаймера і Т.Адорно. Погляди Г. Маркузе. «Одновимірна» людина. Неомарксизм. Аналіз процесів соціалізації та трансформації інституту родини у капіталістичному суспільстві. Творчість Ю. Хабермаса. Теорія комунікативної дії. Етика дискурсу.

Тема 21. Виникнення і розвиток символічного інтеракціонізму

Загальна характеристика символічного інтеракціонізму. Специфіка символічного інтеракціонізму як соціологічної парадигми. Чиказький і айовський напрямки. Дж. Мід - засновник символічного інтеракціонізму. Концепція символічного інтеракціонізму. Структура особистості в концепції Дж.Г.Міда. Погляди на процес становлення особистості. Соціологічна творчість Г. Блумера. Проблема символічного взаємодії. Аналіз колективної поведінки. Концепція соціального обміну Дж. Хоманса та П.Блау. Ідеї символічного інтеракціонізму в роботах Е. Гоффмана. Дослідження світу повсякденного життя людей. Рамковий аналіз. Проблема особистості і «драматургічний підхід».

Тема 22. Феноменологічна соціологія та етнометодологія

Теоретичні витoki феноменологічної соціології. Повсякденна соціальна реальність і життєвий світ як предмет феноменологічної соціології А.Шюца. Актуальність концепції «людини, яка повернулася». Соціальне конструювання особистості П. Бергера і Т. Лукмана. Соціологія повсякденності В.Бернхарда.

Етнометодологія як парадигма соціології другої половини ХХ ст. Проблеми соціології сенсу Г.Гарфінкеля.

Тема 23. Конфліктологічна парадигма у соціології

Основні положення конфліктної моделі суспільства Р.Дарендорфа. Критика класової соціології К.Маркса. Рівні вирішення конфліктів. Конфлікти та структурні зміни. Функції соціального конфлікту за Л.Козером. Теорія соціального порядку Д.Рекса. Соціальна та системна інтеграція Д.Локвуда. Загальна теорія конфлікту К.Боулдінга.

Тема 24. Соціологічні концепції індустріального та постіндустріального суспільства

Становлення соціологічної теорії постіндустріального суспільства. Контури нової соціальної системи за Д.Беллом. Доіндустріальне та індустріальне суспільства. Ознаки постіндустріального суспільства. Ідеал справедливого постіндустріального суспільства за Дж. Гелбрейтом. Проблема розподілу влади та доходів. Постіндустріальна концепція Р.Коена. Інформаційна цивілізація та «всесвітнє село» Р.Маклюена.

Тема 25. Багатоманітність течій сучасної соціології

Загальна характеристика соціологічної теорії 1980-2000-х рр. Криза в соціологічній свідомості і пошук шляхів виходу з неї. Соціологія дії А.Турена. Програмоване суспільство та рівні історичності. Генетичний структуралізм П.Бурд'є. Подвійне структурування соціальної реальності. Габітус та повсякденна практика соціальних взаємодій. Теорія соціальних систем Н. Лумана. Теорія структурації Е.Гідденса. Альтернативна соціологія Ч.Міллса та А.Гоулднера.

Тема 26. Соціологічне осмислення глобалізації та суспільних змін

Теорія соціальних змін П.Штомпки. Соціологічне уявлення та багатоманіття соціологій. Соціологія у посткомуністичних суспільствах. Глобальна соціологія І.Валлерстайна. «Світо-система». Центр, напівпериферія та периферія. Капіталізм як проблема соціології. Суспільство ризику У.Бека. Критика капіталізму, нова концепція держави та суспільства. «Поточна сучасність» З.Баумана. Соціальний

вимір свободи. Індикатори соціальних змін. Загальна характеристика соціології постмодерну.

БЛОК «ЗАГАЛЬНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ»

Тема 1. Місце та роль соціології в суспільстві та системі суспільствознавства

Специфіка соціології як наукової дисципліни. Сутність соціологічного аналізу суспільних явищ. Об'єкт, предмет та суб'єкт соціології: особливості визначення. Функції соціології. Соціальні закони та основні категорії соціології. Місце та роль соціології в системі соціальних і гуманітарних наук.

Тема 2. Структура соціологічного знання

Структура соціології від Конта то Мертона. Макросоціологія та мікросоціологія: рівні аналізу суспільних явищ. "Трирівнева модель" структури соціологічного знання. Змістовний, формальний та функціональний зріз структури соціології. Прикладна і фундаментальна соціологія. Теоретична та емпірична соціологія. Загально-соціологічні теорії; спеціальні соціологічні теорії; емпіричні соціологічні дослідження.

Тема 3. Суспільство як основна категорія соціології

Суспільство як цілісна система соціальних взаємодій. Ознаки та головні характеристики суспільства. Підсистеми суспільства. Теоретичні уявлення про суспільство. Типологія суспільств.

Тема 4. Соціальна структура суспільства

Поняття соціальної структури суспільства. Інтерпретація соціальної структури в соціології: основні методологічні підходи. Типологія елементів соціальної структури. Ускладнення соціальної структури як чинник суспільного розвитку.

Тема 5. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність

Поняття та види соціальної мобільності. Характеристики та чинники соціальної мобільності. Канали соціальної мобільності.

Поняття та сутність соціальної стратифікації. Соціальна стратифікація та соціальна нерівність. Класичні та сучасні теорії походження нерівності (К. Девіс, В. Мур, Т. Парсонс, К. Маркс, П. Блау, М. Вебер та ін). Групова та індивідуальна стратифікація. Критерії соціальної стратифікації. Форми соціальної стратифікації. Основні теорії соціальної стратифікації. Поняття “клас” у соціології. Сучасні уявлення про класи. Поняття та основні ознаки «середнього класу». Середній клас в Україні.

Тема 6. Соціальні інститути та соціальні організації

Поняття та ознаки соціального інституту. Поняття та механізми інституціоналізації. Види і функції соціальних інститутів. Інституалізація як соціальний феномен. Соціальні інститути як інструменти організації, управління та регулювання системою суспільних відносин. Типологія соціальних інститутів. Поняття, основні характеристики та структурні елементи соціальної організації.

Тема 7. Соціальні спільноти

Соціальні групи, їх ознаки та види. Ознаки соціально-групової спільноти. Внутрішні та зовнішні чинники інтеграції груп. Типологія соціальних груп. Номінальні та реальні соціальні групи. Статусні групи.

Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків

Поняття «особистість». Структурні елементи особистості: фізіолого-біологічний, психологічний та соціологічний. Особистість, індивідуальність та індивід. Типи особистості. Соціальна складова особистості (цінності, ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, норми поведінки та спілкування, установки, мотиви діяльності).

Тема 9. Соціалізація особистості

Соціалізація особистості: сутність поняття, механізми. Чинники соціалізації. Особа і група. Самосвідомість, соціальний статус та соціальна роль. Механізм

соціальних та міжіндивідуальних взаємовідносин. Рольова напруженість і рольові конфлікти.

Тема 10. Соціальна дія та соціальна взаємодія

Поняття та сутність соціальної дії. Різновиди соціальних взаємодій. Принципи регуляції соціальних взаємодій. Соціальне регулювання поведінки людини у суспільстві. Співпраця та конкуренція як форми соціальних взаємодій. Соціологічна сутність влади.

Тема 11. Соціальний конфлікт

Сутність та природа соціального конфлікту. Його основні теорії. Структура, функції, причини, типологія соціальних конфліктів. Стадії розвитку соціальних конфліктів. Управління соціальними конфліктами.

Тема 12. Соціальні норми та девіації

Поняття соціальної норми. Регулюючий вплив соціальної норми. Право та мораль. Співвідношення правових та моральних норм. Поняття девіантної поведінки. Типи девіації. Різновиди девіантної поведінки. Теорії девіації.

Тема 13. Соціальні зміни

Сутність, причини і фактори соціальних змін. Види і форми соціальних змін. Поняття та основні теорії соціального прогресу.

Тема 14. Культура як соціальна система

Соціальна сутність культури. Структурні елементи культури: мова, цінності, норми, зразки поведінки. Рівні, види та форми прояву культури в житті людини та суспільства. Функції культури. Сутність і зміст культурної динаміки. Зміни в культурі. Масова культура. Культура та цивілізація.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ З ІСТОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ

1. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки.
2. Місце соціології серед різних галузей знання, її взаємодія з іншими науками.
3. Об'єкт, предмет соціології.
4. Функції соціології.
5. Проблеми та тенденції розвитку загальної теорії соціології.
6. Методи в соціології: їх зміст та особливості.
7. Соціальні зміни, теорії розвитку суспільства.
8. Соціальні інститути як складові структури суспільства.
9. Соціальні організації як складові структури суспільства.
10. Виміри соціальної диференціації та нерівності.
11. Соціальна мобільність: поняття та напрями дослідження.
12. Історія виникнення соціологічних служб та основні напрями їх діяльності.
13. Загальна характеристика діяльності світових соціологічних дослідницьких центрів.
14. Технології і досвід прогнозування соціальних явищ та процесів сучасного суспільства.
15. Предмет історії соціології, основні етапи та напрями її розвитку.
16. Протосоціологічні погляди епохи Відродження.
17. Соціальні вчення Нового часу.
18. Позитивізм О. Конта.
19. Географічна школа в соціології.
20. Психологічний напрямок в соціології.
21. Вчення Е. Дюркгейма.
22. Розуміюча соціологія М. Вебера.
23. Особливості формування і розвитку соціології в Україні.
24. Українська соціологічна думка другої половини XIX – початку XX ст.

25. Суспільство як цілісна соціетальна система.
26. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.
27. Соціальні процеси: рівні, види, специфіка пізнання.
28. Особистість в системі соціальних відносин.
29. Структурний аналіз в соціології.
30. Поняття та види професійної соціологічної діяльності.
31. Соціальна динаміка та зміни соціальної структури.
32. Соціальне знання епохи Середньовіччя.
33. Формальна соціологія.
34. Сутність і функції соціальної стратифікації.
35. Загальна характеристика організаційної структури соціологічної служби підприємства.
36. Виникнення і розвиток соціології в середині XIX ст.
37. Соціологічний натуралізм.
38. Сім'я як об'єкт соціологічного аналізу.
39. Становлення та розвиток соціального знання в Стародавньому світі.
40. Історичний матеріалізм К. Маркса і Ф. Енгельса.
41. Паблік рілейшнз як сфера професійної діяльності.
42. Розвиток німецької соціологічної думки друга половина XIX ст.
43. Характеристика теорій та концепцій девіантної поведінки.
44. Девіантна поведінка як предмет соціологічного аналізу.
45. Соціологія праці: об'єкт, предмет, функції.
46. Соціальна та масова комунікація як соціальний інститут: структура та функції.
47. Соціальна структура особистості. Шляхи взаємодії особистості і суспільства.
48. Соціологія освіти як наука: об'єкт, предмет та характеристика її складових частин.
49. Соціологія релігії як галузь соціологічного знання.
50. Функціональний та структурно-функціональний напрями в соціології.
51. Теорії конфлікту в сучасній соціології.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гофман А. Б. Классическое и современное: Этюды по истории и теории социологии. – М.: Наука, 2003. – 783 с.
2. История социологии: В 3 кн.: Учебник / Под ред. проф. В.И.Добренькова. – Кн.1. История социологии (XIX – первая пол. XX в.). – М.: ИНФРА-М, 2004.
3. История социологии в Западной Европе и США. Учебник для вузов. Отв. ред. – Г.В.Осипов. – М.: Изд-во НОРМА, 2001. – 576 с.
4. История философии в кратком изложении / Пер. с чеш. И.И.Богута. – М.: Мысль, 2001.- 590 с.
5. Предыстория социологии / Капитонов Э.А. История и теория социологии. Учебное пособие для вузов. – М.: «Изд-во ПРИОР», 2000. – С. 21-48
6. Зарубежная социология XX в.: Хрестоматия. Тексты / Отв.ред. В.Г.Городяненко. – Днепропетровск: Изд-во ДНУ, 2001. – 336 с.
7. Теоретическая социология: Антология: В 2 ч. / Пер. с англ., фр., нем., ит. Сост. и общ. ред. С.П.Баньковской. – М.: Книжный дом «Университет», 2002.– Ч.1. – 424 с.
8. Історія соціологічної думки в Україні: Навчальний посібник. - Львів: Новий світ.- 2000. – 334 с.
9. Українська та зарубіжна культура. Навчальний посібник. - Донецьк: Східний видавничий дім, 2001. - 372 с.
- 10.Павленко Ю.В. История мировой цивилизации. - К.: Феникс, 2002. - 760 с.
- 11.Бібліографія записок наукового товариства імені Шевченка. Томи I - ССXL (1892 - 2000). - Львів: НТШ, 2003. - 739 с.
- 12.Коллинз Р. Предсказание в макросоциологии: случай советского коллапса // Время мира (Новоросийск). - № 1. - 2000. – С. 224.
- 13.Жеребецький Є. Кінець імперії // Схід. - № 2(52). – 2003. – С.79 - 90.

14. Скаленко А. Глобализация и информатизация – неотвратимые волны современного мирового процесса// Економіч. часопис XXI. - № 10. - 2002. - С. 11-14.
15. Білорус О. Глобалізм: інтеграція чи імперіалізм?// Економічний часопис XXI. - № 6. – 2002. – С. 3-9.
16. Артемьев А.И. Социология личности. 2-е изд.. – М.: ООО «Арба Т – XXI», 2001. – 256 с.
17. Бабосов Е.М. Социология управления: Учеб. пособие для студентов вузов. – 2-е изд., стереотип. – Мн.: Тетра Системс, 2001. – 288 с. \Личностно-
- 18.. – М.: Академический Проект, 2004. – 608 с. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. Курс лекцій. – К.: Вища школа соціології, 2007. – 354 с.
20. Романов П.В. Социология менеджмента и организаций. – Ростов н/Дб Феникс, 2004. – 288 с. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навчальний посібник / За ред.
21. А. Ручки. – К.: Вища школа соціології, 2007. – 363 с.
22. Соціологія: Навчальний посібник для тих, хто вивчає проблеми соціального управління / За заг. ред. В.В. Буреги, О.В. Мазурика. – 3-тє вид., допов. та переробл. – Донецьк: ДонДУУ, 2006. – 391 с.
23. Соціологія: Навч. Посіб. / За ред. С.О. Макеєва. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, КОО, 2005. – 455 с.
24. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. – 2-ге вид., допов. і випр. – К.: МАУП, 2004. – 464 с.
25. Соціологія релігії: Навчально-методичний посібник / упоряд. Т.В. Єрескова. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Донецьк: Норд-Прес, 2008. – 92 с.
26. Соціологія кар'єри: Навчально-методичний комплекс / уклад. О.В. Бікла. – Донецьк: ДонДУУ, 2007. – 35 с.
27. Етносоціологія: Навчально-методичний посібник / упоряд. Т.В. Єрескова. – Донецьк: Норд комп'ютер, 2008. – 104 с.

28. Дубнов П.Ю. Обработка статистической информации с помощью SPSS / П.Ю. Дубнов. – М.: ООО „Издательство АСТ”: Издательство „НТ Пресс”, 2004. – 221 с.
29. Єрескова Т.В. Методологія та методи соціологічних досліджень: Практикум / Т.В. Єрескова, О.В. Мазурик, Н.О. Никифорова; за заг. ред. О.В. Мазурика. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. – 232 с.
30. Костенко Н.В., Іванов В.Ф. Досвід контент-аналізу: Моделі та практики: Монографія. – К.: Центр вільної преси, 2003. – 200 с.
31. Рабочая книга социолога / Под общ. ред. и с предисл. Г.В. Осипова. Изд. 3-е. М.: Едиторал УРСС, 2003. – 480 с.
32. Сикевич З.В. Социологическое исследование: практическое руководство. – СПб.: Питер, 2005. – 320 с.
33. Соціологія: Навчальний посібник для тих, хто вивчає проблеми соціального управління / Уклад.: В.В. Бурега, М.І Гаврилов, Т.В. Єрескова та ін.; За заг. ред. В.В. Бурегі, О.В. Мазурика. – 3-тє вид., доповн. та переробл. – Донецьк: ДонДУУ, 2006. – 391 с.
34. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 2002. – С. 464-530.
35. Сурмин Ю.П., Туленков Н.В. Методология и методы социологических исследований: Учеб пособие. – К.: МАУП, 2000. – 304 с.
36. Таранов Д.Н. SPSS: Статистический анализ в маркетинговых исследованиях. – СПб.: Питер, 2005. – 192 с.
37. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. – 6-е изд. – М.: ИКЦ „Академкнига”; „Добросвет”, 2003. – 596 с.

